

Beställ
görna på internet
jacobssons.nu

Snart är våren här!

Kom och välj bland vårens snyggaste toppar från Saint James, Tulchan och Micha. Här finns randiga toppar, sköna pikéer och snygga bastoppar. Vill du ha något snyggt till har vi mirakelbyxor från LauRie i vitt, sand, hallon, grönt, marint och svart (både i capri och långbyxa). Eller varför inte ett par jeans från Gardeur eller Gerry Weber. Men skynda för storlekarna tar fort slut. Byxan på bilden är från LauRie och kostar 795 kronor. Välkommen!!

Kungsgatan 53 www.jacobssons.nu
Vardagar 10-18 Alltid öppet!
Lördagar 10-16

Jacobssons
08-411 17 37

8 IDAG

Redaktör Susen Schultz, tel: 13 52 69 epost.idag@svd.se
Redigering Angelica Risberg

SvD tisdag 5 mars 2013

HJÄLTEDÅD Det är lättare att läsa om hjältar, och att försöka se ut som dem, än att själv bli en av alla de modiga människor som världen behöver. Det beror på mäktiga psykologiska krafter – och att vi övar för lite.

Färre ingriper när fler ser på

Vårt förhållande till modiga människor är komplicerat. Vi älskar dem direkt om det de gjorde var att rädda en människa i nöd. Sanningssägare, eller visseblåsar, gillar vi inte lika omedelbart. De är jobbiga och obekväma. Dissidenterna i Pussy Riot får nog vänta ett tag till på en eventuell hjältestatus i Ryssland. Deras landsman Aleksandr Solzjenitsyn, som också fängslades för att han sa vad han tyckte, är däremot nationalhjälte. Det blev han på ålderns höst och i synnerhet efter sin död. Tiden måste alltså gå innan vi omfamnar den sortens modiga människor.

När vi väl gjort det, får vi inte nog av dem. Hjältar personifierar våra ideal och visar att det finns hopp för mänskligheten.

Lika mycket som vi beundrar hjältar, avskyr vi dem som kunde ha ingripit men inte gjorde det. Mannen som ränade en berusad pappa i stället för att flytta honom från spåren han ramlat ned på, är ett hatobjekt. Det är också kaptenen på Costa Concordia som hittades i en av livbåtarna medan panikslagna passagerare försökte sätta sig i säkerhet.

VAD GÖR EN HJÄLTE?
DEL 2
En serie om de som törs
– och de som inte gör det.

Kanske är det rädslan för att själv inte vara av det rätta virket som eldar på avskyn. Superhjälte-kropparna vi skaffar oss på gymmet gör att vi ser ut som en som hugger i om det gäller. Men skulle vi hugga i? Chansen är tyvärr inte så stor.

Just nu pågår utställningen "Spe-lar roll" på Forum för levande historia. Den handlar om "åskådareffekten": ju fler som bevitnar en olycka eller ett övergrepp, desto mindre är sannolikheten att någon kliver fram och undsätter den drabbade. Ansvaret späts ut samtidigt som de andras passivitet bekräftar känslan att man inte bör lägga sig i.

Utställningen beskriver flera situationer från Andra världskrigets naziterror och lynchningar i amerikanska Södern men där finns också exempel från nu-tid. I samtliga fall blev gruppnormen så stark att övergreppen och morderna kunde begås helt öppet. Det som hände tillåts ske. Åskådareffekten tiller till även i betydligt mindre dramatiska sammanhang. En fiktiv har goda chanser att jobba ostört om det är tillräckligt många som tittar på.

Det är lätt att i efterhand för-döma dem som bara stod bredvid. Christina Gamstorp, projektledare för "Spe-lar roll", tycker att man ska vara försiktig med det.

– Det kan vara klokt att inte gripa in om risken är stor att man utsätter sig själv för fara. Att titta på kan också vara en viktig strategi – under förutslättning att man vågar vittna efteråt.

Om det vore ett brott att inte ingripa, skulle fler göra det då? Ibland blossar debatten om en civilkuragelag upp. Frågan har väckts flera gånger, senaste utredningen kom för två år sedan.

Ju fler som är vittne till något hemskt, desto färre griper in.

• **Åskådareffekten** – se filmen som visar hur den fungerar (bilden)

• **Brian Palmer TED-föreläsning** om civilkurage.

• **Utredningen** om en "civilkuragelag"

svd.se/idag

ILL: THOMAS MOLEN

Då som tidigare var slutsatsen att nackdelarna med en lag skulle överväga: en lag begränsar ofrånkomligen vad vi anser vara moraliskt förkastligt. Den skulle vara svår att tillämpa. Kanske skulle färre våga vittna.

Börjar man resonera med sig själv i stunden, då är det för sent.

Christina Gamstorp,
Forum för levande historia

Maria Knutsson, lärare i betendevetenskap på Polishögskolan, tror att farhågorna är överdrivna och att en lag skulle kunna vara normskapande. Hon menar att det finns en överlätsattning till att blunda för oförträtter eller att avstå från att ingripa, "som om vi gemensamt vill hitta ursäkter till kollektiva försummelser". Därför, säger hon, är det inte så enkelt när vi försvarar oss med att vi inte uppfattade vad som hände:

– Ofta väljer vi mer eller mindre medvetet vad vi lägger märke till. Även om man såg vad som hände när det pågick kan man efteråt intala sig att man inte alls uppfattade saken – man efter-rationaliserar för att slippa ansvar. Att erkänna för sig själv att man hade ett ansvar, gör att man känner skuld och det tillåter inte samvetet.

Våra hjärnor har fler verktyg för att befria oss från skuldskänslor. Förhoppningen om att världen är rättvis gör att vi tänker att folk får vad de förtjänar. Därifrån är steget inte långt till att tycka att en annan människa är en sämre sort som vi inte behöver bry oss om. Psykologerna kallar det "av-humanisering".

– Vi kan till och med känna oss lite goda när vi går förbi tiggande romer med våra välfyllda matkassar och tänker att vi minsann inte ska gynna människohandel, i stället för att lägga en slant, säger Maria Knutsson.

– Det är som att vi hellre lyssnar till rykten om organiserade ligor än att tro att det handlar om utblottade familjer som gör ett

desperat försök att hitta en utkomst.

Brian Palmer är socialantropolog vid Uppsala universitet. Han anser att det behövs fler människor som vågar agera, men tror mer på utbildning än en lag.

– Det är mycket att kräva av en annan människa att han eller hon ska agera hjältemodigt. I USA lockade hans kurser i civilkurage vid Harvard uppemot 600 studenter per termin. Han har sommarpratet om hjältar och tillsammans med musikern Ida Lod gjort en show om civilkurage som går att boka. Just nu är han aktuell med Raoul Wallenbergkalendern som uppmärksammar lika många hjältar som året har dagar, för att vi inte ska glömma deras insatser och för att själva inspireras.

– När mina studenter säger att de vill åka till Haiti för att hjälpa till efter katastrofen där, tror de att jag bara ska säga "gör det". Men jag ställer många frågor:

"Har du någon organisation i ryggen? Har du vaccinerat dig? Är du säker på att du själv inte blir utsatt för någon-ting?"

Nej, man får uppmuntra med försiktighet, tycker Brian Palmer. Hjälte blir man inte på en kafferrast. Christina Gamstorp håller med:

– Att visa civilkurage handlar om att vara förberedd och att hitta alternativ till hur man kan agera. Börjar man resonera med sig själv i stunden, då är det för sent. Man måste ha reflekterat över de här frågorna tidigare så att man vet hur man tycker att ens ansvar ser ut.

De flesta vill nog vara en sådan som vågar stå upp för en annan människa eller en övertygelse, även om det innebär en risk, tror Brian Palmer. Ändå är det inte det normala sättet att bete sig. Är det för att vi svenskar är så in-bundna och måna om att sköta oss själva?

Nja, Sverige har faktiskt en bra grund för hjältemod. Här finns fortfarande ett stort socialt kapital – det vill säga, vi känner

jämförelsevis stor tillit till samhället och andra människor. Brian Palmer menar att det sociala kapitalet är närbesläktat med civilkurage:

– Om man tror att andra är pålitliga och goda – som man själv – då törs man agera eftersom man förväntar sig samma beteende från andra.

Kanske kan man börja där? För det fina med åskådareffekten är att det räcker med att en bryter förrollningen för att de andra som tittar på också ska börjar agera.

SUSEN SCHULTZ
08-13 52 43, susen.schultz@svd.se

MISSA INTE IMORGON
Philip Zimbardo har under-sökt ondska i 40 år. Nu fostrar han hjältar för att för-göra den.

FOTO: PAUL SAKUMIAP

Lilla hjälteskolan – lektion 2

Du sitter i ett väntrum med andra människor du inte känner. Plötsligt hörs en smäll och därefter stön från ett rum intill. Vad gör du?

Börja prata med de andra: "Vad tror ni det där var? Det låt inte bra." Dela därefter ut uppgifter: "Jag går och ser vad som hände, du i gula jackan – säg till

i receptionen". Ervin Staub, vid University of Massachusetts, är känd för metoden som kallas "aktiv åskådareffekt" och som bland annat används vid träning av polisen i Kalifornien för att motverka överväld. Ervin Staub föddes i Ungern där han räddades undan nazisterna av Raoul Wallenberg. **SUSEN SCHULTZ**

Dagens hjälte: John Paul Oulu, journalist, sköts till döds 5/3 2009 för sina artiklar om polisövergrepp i Kenya. (WALLENBERGKALENDERN 2013)

Kriminella gör också hjältedåd

Polisen i Stockholm belönar varje år 60–80 personer som gjort ett "rädigt ingripande". Det är polisen själv som rapporterar in förslag på kandidater – som ibland visar sig vara kriminella. En orsak till att de vågar agera kan vara att de of-tare rör sig i miljöer där någon kan råka illa ut, tror samordna-

ren Lars Serenander. Särskilt minns han två tungt belastade personer som föredömligt av-väpnat en man med svärd. De hedrades av dåvarande läns-polismästaren Carin Götblad.

– Visst var det knepigt. I ena stunden griper man dem, i den andra får de medalj. Men de var ju modiga. **SUSEN SCHULTZ**

NORWAY
POWERED BY NATURE

TA CHANSEN NU!

GÖR DIN DRÖMRESA MED HURDIGRUTEN

120

ÅR

JUBILEUMS-ERBJUDANDE

Kirkenes - Bergen
6 dagar, per person
Från **9359,-***

HURTIGRUTEN

Världens vackraste sjöresa fyller 120 år, och det firar vi med jubileumspriser. Följ med Hurtigruten på en fantastisk tur från Kirkenes till Bergen. På vår resa gästas vi hela 34 hamnar och ser bland mycket annat Nordkap, Trollfjorden, Lofoten och den undersköna Helgelandskusten.

*Endast 1560,- per person och dag i inslides dubbelbott. I priset ingår seglats, frukostbuffé, lunch samt 3-rätters middag. Period 1/8-14/9 2013

PLANERA & BOKA www.hurtigrutenresan.se eller ring 0771-99 04 90. Du kan även boka via din resebyrå.

VISITNORWAY.COM